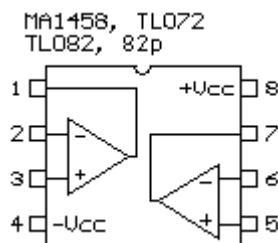

Měření statických parametrů operačních zesilovačů

Úkolem cvičení je změřit statické parametry reálného operačního zesilovače. Měřit se budou parametry A_{OL} , Z_{OUT} , CMR a U_{IO} . Rozmístění vývodů v pouzdrech operačních zesilovačů, se kterými se při měření pravděpodobně setkáte, je následující:

Měření A_{OL} a Z_{OUT} :

Trocha teorie:

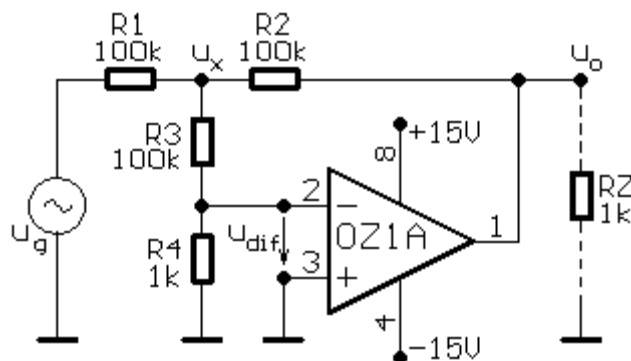
Zesílení v otevřené smyčce A_{OL} operačního zesilovače (OZ) je dáno poměrem výstupního napětí u_o ku diferenčnímu napětí u_{dif} mezi vstupy OZ.

$$A_{OL} = \frac{u_o}{u_{dif}}$$

Vzhledem k tomu, že operační zesilovače mají z důvodu stability zavedenu kmitočtovou korekci, je nutno měřit A_{OL} na kmitočtu, na kterém se ještě kmitočtová korekce neuplatňuje, tj. na velmi nízkém kmitočtu (max. 5 Hz).

Výstup operačního zesilovače se chová jako ideální zdroj napětí v sérii s **výstupní impedancí Z_{OUT}** . Jelikož se OZ jako zesilovač provozuje vždy se zápornou zpětnou vazbou (ZZV), nelze Z_{OUT} změřit z poklesu výstupního napětí po připojení zátěže, protože OZ tento pokles vlivem ZZV vyrovná. Mechanismus vyrovnání poklesu výstupního napětí po připojení zátěže ale způsobí, že dojde k nárůstu diferenčního napětí mezi vstupy OZ a právě z tohoto nárůstu lze Z_{OUT} určit.

Schéma:

Postup měření:

Měření A_{OL} :

1. Obvod zapojte na pracovní destičce podle schématu, zátěž R_Z zatím nepřipojujte. Nezapomeňte na napájení OZ.
2. Na vstup připojte generátor sinusového signálu o kmitočtu max. 5 Hz.
3. Jedním kanálem osciloskopu měřte u_x , druhým kanálem u_o .
4. Amplitudu sinusového signálu z generátoru nastavte na 10V, výstupní napětí u_o musí být nezkreslené sinusové.
5. Na osciloskopu odečtěte amplitudu napětí u_x a u_o . Napětí u_x je rovno stonásobku diferenčního napětí u_{dif} , napětí u_o je odpovídající výstupní napětí. Zesílení A_{OL} lze tedy vypočítat z výše zmíněného vztahu:

$$A_{OL} = \frac{u_o}{u_{dif}}$$

přičemž

$$u_{dif} = \frac{u_x}{100}$$

a tedy

$$A_{OL} = 100 \cdot \frac{u_o}{u_x}$$

Měření Z_{OUT} :

6. K obvodu nastavenému podle bodu 4 připojte zátěž R_Z .
7. Na osciloskopu odečtěte amplitudu napětí u_x a u_o . Pokud se amplituda napětí u_o znatelně změnila (poklesla) oproti stavu bez zátěže, došlo patrně k přetížení výstupu OZ a je nutno zvolit menší zátěž (tj. větší R_Z). Napětí u_x by se mělo oproti bodu 5 zvětšit, označíme tuto hodnotu u_{xz} .
8. Výstupní impedance Z_{OUT} je dána nárůstem u_x po připojení zátěže a velikostí zátěže. Vztah pro její výpočet je následující:

$$Z_{OUT} = R_Z \frac{u_{xz} - u_x}{u_x}$$

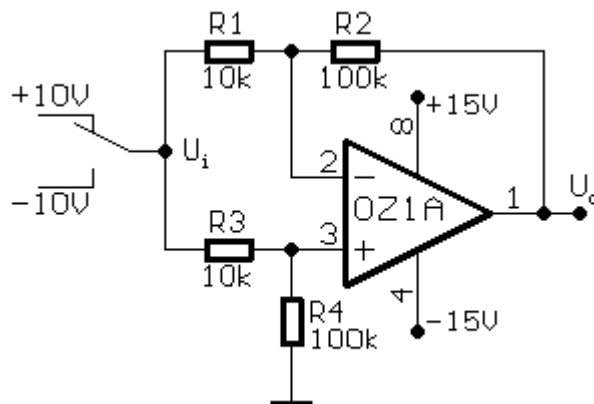
Měření CMR:

Trocha teorie:

Reálný OZ kromě vstupního diferenčního napětí zesiluje též vstupní souhlasné napětí, což je nežádoucí vlastnost. Pokud na vstupu OZ dojde ke změně souhlasného napětí o ΔU_s , projeví se to na výstupu OZ změnou o ΔU_o . **Činitel potlačení souhlasného signálu CMR** je definován jako poměr těchto změn:

$$CMR = 20 \cdot \log \frac{\Delta U_s}{\Delta U_o}$$

Schéma:

Postup měření:

1. Obvod zapojte na pracovní destičce podle schématu.
2. Na vstupu OZ je potřeba vytvořit změnu souhlasného napětí o 2/3 napájecího napětí OZ a změřit odpovídající změnu výstupního napětí. Nejprve tedy na vstup operační sítě přiveďte ze ss zdroje +10V a změřte výstupní napětí (označte U_{o1}), poté přiveďte na vstup sítě napětí -10V a opět změřte výstupní napětí (označte U_{o2}).
3. MR se ze změřených hodnot vypočte podle vztahu:

$$CMR = 20 \cdot \log \left(\frac{R_2}{R_1} \cdot \frac{\Delta U_i}{\Delta U_o} \right)$$

Hodnota ΔU_i je změna napětí na vstupu operační sítě (+/-10V, tj. 20V), hodnota ΔU_o je odpovídající změna napětí na výstupu OZ (tj. $U_{o1} - U_{o2}$). Pro uvedené hodnoty součástek a napětí je tedy:

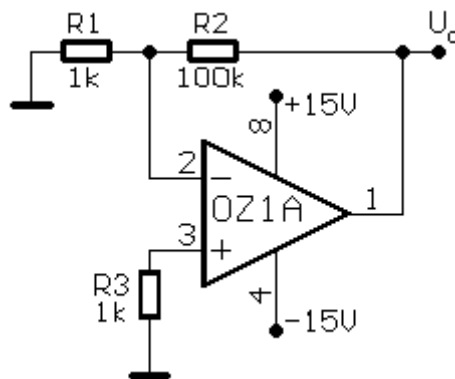
$$CMR = 20 \cdot \log \left(\frac{200}{U_{o1} - U_{o2}} \right)$$

Měření U_{IO} :

Trocha teorie:

Další nežádoucí vlastností reálného OZ je *vstupní napěťová nesymetrie (offset) U_{IO}* . Je definována jako stejnosměrné napětí, které je potřeba přivést mezi diferenční vstupy OZ, aby bylo výstupní napětí nulové. Z praktických důvodů se měří obráceně, na vstup OZ v invertujícím zapojení přivedeme nulové napětí a měříme výstupní napětí. To je rovno vstupní napěťové nesymetrii zesílené nastaveným zesílením.

Schéma:

Postup měření:

1. Obvod zapojte na pracovní destičce podle schématu. Rezistor R3 slouží ke kompenzaci vstupních klidových proudů, jeho hodnota by správně měla být rovna paralelní kombinaci R1 a R2, vzhledem k poměru R1 a R2 volíme $R3 = R1$.
2. Vstup zesilovače je uzeměn, výstupní napětí U_o je tedy dáno vstupní napětí'ovou nesymetrií a zesílením zesilovače. Hodnotu U_o změřte (ss milivoltmetrem). Hodnotu U_{IO} vypočítáme ze vztahu:

$$U_{IO} = \frac{U_o}{\frac{R_2}{R_1}}$$

Pro uvedené hodnoty součástek je tedy:

$$U_{IO} = \frac{U_o}{100}$$